

Miroslav Pelikan

Č O V J E K

Čovjek

Sasvim slučajno Tomo mi je pokazao poslije je priznao kako je to odavno želio učiniti i probuditi moj istraživački nerv, omanjeg, pogrbljenog starca, kako posve iskrivljen sjedi na klupi u hladu na obali mora.

Zastali smo i promatrali ga nekoliko trenutaka. -On ti je bio velika zvjerka, velika, velika- progovori Tomo i krene.

Slijedio sam ga, ne osobito zainteresiran za izrečeno. Susretao sam mnoge važne osobe, koje se uglavnom nisu ničega važnog sjećale ili su im se iznenada razbuđena sjećanja uveliko razlikovala od iznimnog obilja informacija o njima.

Slutio sam kako bi i sada s tim pogrbljenim čovjekom bilo isto ili barem slično.

Sjeli smo na prvu slobodnu klupu u rijetkom, slabom hladu, otvorili konzerve piva i polagano pili.

Poslije dvije, tri minute tiho upitam Tomu, koji se zagledao u valove, odlutao je, pomislim.

-I što je bilo s tim čovjekom?

Tomo se nasloni na klupu, otpije dugi gutljaj.

-Uistinu, o njemu se malo zna, više se nagađalo, pretpostavljalo, zamišljalo, ako baš hoćeš.

O imenu jedino nikada nije bilo dvojbi. Viktor Mucnik, rođen je u kasnim dvadesetim godinama prošloga stoljeća, evo, ovdje gore, iza brijega, u običnoj, skromnoj kući u višečlanoj porodici, otac mu je služio na raznim brodovima desetljećima i jednom se nije vratio, govorilo se kako je zaglavio u nekoj dalekoj luci, iako je to bila od početka čudna priča, naime, njegov otac nije bio kavgadžija, bio je miran čovjek, povučen, brižan, veselio se samo novcu koji će donijeti svojim nakon teške plovidbe, a majka, ona je nekako uspijevala brinuti o svima njima, da, bilo ih je četvoro, dvije sestre i dva brata, najstarija Klara pred onaj rat se iselila u

Ameriku i osim nekoliko kratkih pisama, ništa, nikada nije posjetila rodno mjesto, druga

sestra Lucija stradala je u ratu kao pripadnica ilegalne organizacije a stariji Viktorov brat, Ivan, negdje odmah iza velikog rata, brijač po zanimanju, preselio se u Veliku luku, otvorio salon i tamo mirno živio do donedavne smrti, bez osobitih kontakata s ovim mjestom, a Viktor, Viktor je poslije rata bio vrlo brzo zapažen po bistrini i snažnom karakteru iako je od svih njih četvero bio fizički najslabiji i u djetinjstvu najtiši, mnogi će reći, jedva se i primjećivao.

Tomo zašuti, ispije pivo do kraja i zapali cigaretu.

-Zatim-nestrpljivo ću.

-Ništa zatim- uzvratu Tomo, ispuhujući duge dimove,- ništa osobito.

-Viktor je nestao iz našega mjesta na više godina, pričalo se a nije bilo razloga u to ne vjerovati kako ga vlast školuje i priprema za važne i odgovorne zadatke u izgradnji nove države. U međuvremenu mu je umrla majka, tada su ga ljudi na sprovodu vidjeli, nakon dosta vremena, došao je autobusom u jednostavnom, skromnom crnom odijelu, kratko razgovarao s bratom Ivanom i odmah poslije pokopa otišao.

Da, govorilo se, izgledao je dobro, odlučno, čvrsto, uvijek stisnutih usana i bez mnogo riječi. I drugi put su ga vidjeli na sudu, u obližnjem mjestu, zapravo, ubrzo na ostavinskoj raspravi kada se odrekao svoga dijela i sve prepustio bratu Ivanu.

.I to he sve?-razočarano ću.

-Ne, tek počinje- osmjehne se Tomo.

-Da, važno je reći kako je viđen od mještana u nizu tih mladenačkih godina, samo dva puta, na sprovodu i na sudu. Proteklo je dosta vremena od tih događaja, kada se Mate, najbolji lokalni ribar vratio iz Velike luke, naime, netko ga je prijavio da se bavi nedopuštenim ribolovom i sav je začuđen, zbunjen, mještanima s prekidima pričao kako ga je ispitivao nitko drugi, nego Viktor Mucnik, onaj naš Viktor Mucnik, okamenjena lica u tamnom odijelu i rekao mu na kraju.

-Ne želim to više čuti Mate Juriću- i otpravio ga natrag.

Očito je bilo kako je susret Mate Jurića s Viktorom Mucnikom silno djelovao na ribara. Poslije tog zbunjujućeg događaja, mnogi su primijetili kako se Mate promijenio, postao je

silno oprezan ali i plašljiv, malo je razgovarao, samo je išao za svojim poslom i nekako kriomice pogledavao ljude. Tada se po prvi puta pojavila priča, nagoviještaj mogućeg, tko zna što je u onom razgovoru Viktor Mucnik rekao Mati i otpustio ga nekažnjenog. Započele su kolati različite priče, fantastične zamisli, pa sve do toga, da je Mate, Mate ribar, čovjek, špijun Viktora Mucnika jer tako se po nekima Mate i ponašao, promatrao je ljude iz prikrajka, s broda, na obali i kažu, pamtio tiho izgovorene riječi i izraze lica.

Drugi su odmahivali rukom i bavili se svojim poslom. I sam znaš, do novca je bilo teško doći, istina, neki su radili u obližnjem kamenolomu, no bilo je više stradavanja nego zarade, drugi su plovili i njihove su obitelji živjele bolje, a preostali, kako tako. U tim je godinama napravljena i prva ambulanta, dolazio je više puta tjedno i liječnik a zatim i jednom tjedno zubar. Otvorene su i dvije trgovine a ribarnica je radila odlično.

Ljudi su osjećali napredak, škola je obnovljena, prva četiri razreda, poslije su djeca išla u

Greben, mjesto, koliko udaljeno, manje od tri kilometra.

-Što je bilo s Matom ribarom?

-Ah, s njim. Hm. On je nekoliko godina poslije onoga razgovora dobio posao poslovođe u Velikoj luci, u skladištu ribarnice. Znaš, zanimljivo je, Mate više nikada nije navratio u svoje mjesto i iako je imao obiteljsku grobnicu ovdje, sahranjen je na groblju u Velikoj luci.

-Je li se spominjala njegova moguća veza s Viktorom Mucnikom?

-Svašta se pričalo, nečega je sigurno bilo. No, pričalo se jedino i to glasno kako je samo Viktor Mucnik zaslužan za ambulantu, za obnovu škole, za kamenolom i ostalo.

-Što ostalo?

-Pa znaš i sam, najbolji omladinci dobivali su stipendije i odlazili u škole u Veliku luku ili još dalje.

-Da,- nastavi Tomo sjetno – Viktor Mucnik se na svoj način brinuo o mjestu i mještanima.--- -- Oprosti- pomalo mu ljutito kažem – ništa osobito Tomo, baš ništa.

-Čekaj, čekaj- brzo će Tomo.

.Nakon tih nekoliko godina idilična mira čuli smo kako je Viktor Mucnik odselio u glavni grad i radi u Ministarstvu kao vrlo visoko pozicionirani službenik, što ja znam, šef odjela ili tako nešto. I negdje nakon godinu, dvije, evo ovdje, u šumici, započela je izgradnja vile, velike kuće na kat s jednostavnim linijama i s natkrivenim manjim bazenom. Vila je bila gotova za nekoliko mjeseci, okružena zelenilom, bazen napunjen vodom i znaš tko se uselio, no dobro, tek povremeno je dolazio sa ženom i jednim djetetom, točnije djevojčicom.

-Tko?

-Viktor Mucnik s obitelji.

-I?

-Viktor Mucnik je bio vlasnik najljepše, najotmjenije kuće, prave vile s bazenom u našem mjestu. Dokumenti u općini nedvojbeno su to potvrđivali.

-U redu, dobio je kredite s minimalnim kamatama, zemljište mu je darovalo mjesto a država platila nešto, recimo dio gradnje. I to je sve je Tomo?

-Ne, rekao sam ti da je Viktor Mucnik rijetko dolazio, doista rijetko, poslije, sve rjeđe. Češće

je dolazila njegova supruga s kćeri. Ljudi pamte kako bi ih dovezao crni automobil i po njih došao kada su odlazile. Osim pristojna pozdrava Mucnikova supruga nije na drugi način komunicirala s mještanima. Nisu išle na plažu, rijetko bi šetale obalom.

I tog smo ljeta čuli kako je Viktor Mucnik postao ministar s velikim ovlastima, on se brinuo za sigurnost.

Njegovo se ime redovito pojavljivalo u novinama, čulo se često na radio postajama, na televiziji. Uvijek hvaljen kao beskompromisni borac, navođen kao primjer odgovorne osobe sve dok se nije pojavila kratka vijest kako ministar Viktor Mucnik daje ostavku na sve dužnosti zbog bolesti i odlazi u mirovinu.

Par mjeseci iza umirovljenja Mucnik se pojavio u vili, izvrsno je izgledao i ostao evo, sve do danas, posve sam. S njim nije došla ni žena ni kćer, niti su ikada više viđene s njim. Nakon tog dolaska nije napuštao mjesto. Ljudi su ga najčešće viđali kako sjedi u hladu vrta i čita novine ili spava u ležaljci. Jedino ga je posjećivao trgovac Martin donoseći mu potrebno jednom tjedno. Novine mu je redovito donosio poštar. Zanimljivo je

reći, kako je jednom, pijani poštar štucajući rekao, kako osim novina ništa drugo nije donosio Mucniku, što mu je bilo čudno, za tolike godine niti jedno pismo.

Znaš, ponekad se govorilo kako je ustvari Mucnik zatočen u svojoj vili i jedino može izaći u dvorište.

Potkraj one države, u medijima su se znale spominjati nedopuštene metode djelovanja posebice u vrijeme ministra Viktora Mucnika i kako je on baš zbog surovosti postupanja smijenjen i udaljen iz sustava. Navođena su brojna imena mnogih stradalnika pa i ponetko iz našega mjesta, rođaci naših mještana, prijatelji i znanci. I netko je izračunao kako je proporcionalno najviše stradalo ljudi iz njegova, Mucnikova kraja a on je sada ovdje. Nakon dolaska nove državne vlasti pričalo se uz neke čudne osmijehe kako je Viktor Mucnik ponudio svoje usluge novom ministru sigurnosti. Poslije se doista glasno pričalo kako je Mucnik bio vrlo aktivan i onda se opet vratio u svoju vilu i evo, sjedi pogrbljen klupi i tko zna što misli. Je li se sjeti bilo koga iz bilo kojeg razloga?

Moram se prisjetiti kako su Mucniku nuđena značajna sredstva za obnovu sjećanja, za barem jednu knjigu memoara, no, on je sve takvo što odbijao. Ponekad je, rijetko nastupao u medijima, istinu govoreći, ne odričući se svoga složenoga djelovanja u prošlom sustavu ali ni nastavka u novom okružju, ne iznoseći gotovo ništa bitno, tek bi ponešto natuknuo i zagonetno se osmjehnuo. Svašta se, doista svašta, pisalo i govorilo o njemu, nevjerojatne grozote, užas. On se ,naime , mi smo sve to pratili jer on je bio naš, potjecao je iz ovoga mjesta, da, bio je na neki način naš, da, on se nikada nije opravdavao kada bi se u javnosti sučelio s bijesnim govornikom koji bi precizno navodio njegova zlodjela. Samo je jednom, posve mirno, Mucnik odgovorio.

Znate mladiću, svaki pravi posao počiva na zanatskoj obučenosti i doista, sve vam se svodi na to. Ja sam, naime, slijedio obuku i ciljeve svoje obuke. Dobro obučen čovjek potreban je svakom vremenu.

Ponekad bi se Mucniku dogodile neugodnosti i ovdje. Netko bi mu glasno ponešto dobacio, većinom vrlo ružno i ogavno. On se ne bi ni

osvrnuo, uopće nije reagirao. Ponekad bi mu netko, nepoznat išarao zidove kuće ili ograde s porukama koje su nedvosmisleno govorile o Mucnikovim aktivnostima, a on bi uredno i strpljivo plaćao majstore koji su s novom bojom prekrivali poruke sve dok to šaranje nije prestalo.

I evo ga sada ovdje, starog i pogrbljenog s punom glavom misli a njegova je jedina briga da ih nikako ne pusti van.

-I što bih ja s njim Tomo?

-Ne znam, možda tebi za Glasnik nešto kaže, ti radiš za najvažnije glasilo.

-Ne vjerujem a ni osobno me ne zanima. Jedino te molim, pokaži mi tu vilu.

Ubrzo mi je Tomo pokazao elegantno zdanje vile s natkrivenim bazenom i otmjenim vrtom unaokolo.

No, posve iznenada, osjetio sam blagi osjećaj neugode a zatim i rastuću tjeskobu. Odmaknuli smo se, slobodnije sam disao, misleći pomalo uznemireno kako me je tek sasvim malo dotaknula zlokobna aura Viktora Mucnika.

||

Za nekoliko dana već mi je dojadilo i dosadilo ovo neugledno, turobno mjesto, kome ni prekrasno ljetno vrijeme nije pomoglo da se barem za trenutak otrgne iz neprestane umrtvljenosti.

Ponekad mi se činilo, kako je ovdje uistinu bilo jezivo živjeti, no nisam se previše trudio promisliti, zašto.

-Onda, što si odlučio?- trgne me Tomin glas.

-Ne znam, doista ne znam. Osobno me ta tema ne privlači, mada moram priznati kako mi se Mucnik u nekoliko proteklih dana ugnijezdio u mislima.

-U redu. Hoćeš li ga posjetiti u njegovoj kući, sutra u deset sati? Nikako nemoj kasniti, to nikako.

Probuđena radoznalost progovori u meni.

-Kako si uspio doći do njega i pristanka?

Vjerujem kako si mu rekao da sam novinar.

-Svakako novinar. Iskoristio sam neka, za tebe nevažna poznanstva i dogovorio susret, ali uz jedan uvjet.

-Koji?

-Mucnik želi autorizirati tekst prije objave.

-Nema problema Tomo, naravno.

I tada sam se dosjetio. Tako je bilo sve jednostavno. Dok sam razmišljao o ovom usnulom mjestu, ja sam mislio o Mucniku. Iako sam se opirao navali znatiželje, Mucnik mi je kroz ovih nekoliko dana postajao sve zanimljiviji. Možda ipak uspijem iskopati poneku skrivenu sitnicu i materijal o Mucniku izazove određeni interes.

Popodne sam s dosta grča skicirao nekoliko desetaka pitanja. Ona su bila bez prave poveznice jer nisam mogao ni naslutiti što će mi Mucnik odgovoriti.

U devet i pedeset pet stajao sam ispred vrtnih vrata Mucnikove vile, rekao bih, miran i opušten, razmišljajući samo o jednom. Ako se njegovi prvi odgovori pokažu posve nezanimljivi,

zahvaliti ću mu se, pozdraviti ga i otići. Ukoliko bude sve u redu i on otvori pomalo svoju riznicu sjećanja, možda ovo ispadne na kraju i moj najbolji razgovor.

U devet sati, pedeset i devet minuta i trideset sekundi,, gledao sam pozorno na sat, pozvonio sam.

Zatim drugi, a ubrzo i treći put.

Vrijeme čekanja ispred vrata nalikovalo je vječnosti.

Iznenada se vrata otvore.

Oniži, vrlo star čovjek, pogrbljen, promatrao me je pronicljivim pogledom nekoliko sekundi.

-Dobar dan, ja sam.....dolazim na temelju dogovora – izustio sam tiho.

-Znam, Viktor Mucnik, dobar dan, udite – kaže mi, pružajući mi ruku.

Slijedio sam pogrbljenu figuru, najprije kroz ne baš uređen vrt, prije zapušten, do vile.

Tada se Mucnik okrenuo.

-Ne znam što očekujete od mene?

-Ništa gospodine Mucnik, baš ništa.

On se tek malo nasmiješio i uveo me u vilu.

-Impresivno zdanje, doista- rekoh mu.

-Želite li razgledati?- odgovori Mucnik glasno.

-Svakako.

-Vidite, mladi gospodine, prije više desetaka godina arhitekt Martek je napravio nacрте na temelju razgovora koje smo davno vodili, najprije onih službenih, pa onda i privatnih i gotovo prijateljskih.

Za nekoliko minuta prošli smo kroz prizemlje i prvi kat. Cijela vila bila je sastavljena od niza manjih ili posve malih prostorija i dugim hodnicima, s tek nešto malo namještaja, nekoliko uokvirenih fotografija i gotovo sve u polutami, iza spuštenih zavjesa i zatvorenih, zamračenih prozora.

Izvana je vila izgledala izvanserijski, otmjena i odmjerena, iznutra, nešto poput, da poput labirinta.

-Koristim samo ovu sobu u prizemlju, tu spavam, čitam, radim, tu je i mala kuhinja pored, no rijetko kuham. Ja sam mladi gospodine vrlo skroman čovjek i potrebno mi je vrlo malo. Ponekad šetam, dođem do klupe na obali i tamo odsjedim neko vrijeme i vratim se. I tako svaki dan.

Ležaj sa strane, dva ormara nasuprot, u sredini četvrtasti manji stol sa četiri stolca i ispod

visokih prozora veliki, impresivni radni stol i kožna fotelja.

-Ah, vidim gledate stol i fotelju. To je jedino što je preostalo iz moje prošlosti. To je moj prvi i jedini radni stol is foteljom uz njega. Kako sam se selio tako su i oni išli sa mnom.

-Ah ne- osmjehne se po drugi puta Mucnik- nema u stolu ničega, potpuno je prazan, takvog ga i volim, praznog. Rijetko sjednem u fotelju, rijetko, gotovo nikada.

Započeli smo razgovor i završili ga kasno popodne. Uglavnom Mucnik mi ništa nije rekao što već nije bilo opće poznato. Rekao je na kraju.

-Žao mi je ako ste razočarani, no, vjerujte mi, neke sam stvari, događaje i osobe morao zaboraviti, neke druge jer sam tako sam želio a one treće su se jednostavno zagubile negdje bez traga. Ja sam jedan od posljednjih iz svoga doba, nitko mi više ne može nauditi, ne mogu ni ja drugima. Ja sam mladiću, samo nepotrebni, suvišni relikv prošliosti.

Spomenuo sam mu i dojam o labirintu.

Treći se puta stidljivo nasmijao.

-U pravu ste. Znaete, ljudi cijeli život žive svaki u svom labirintu i nitko ne pronađe izlaz.

Već drugi dan sam završio članak i dao ga Mucniku na autorizaciju. Sa svime se suglasio i samo me zamolio neka mu pošaljem broj Glasnika s objavljenim materijalom.

Urednik je objavio razgovor s Mucnikom uz nekoliko fotografija iz arhive. Bez osobitih reakcija javnosti. Očito je bilo kako Mucnik nikome više nije važan.

Nakon nepune dvije godine obaviješten sam preko odvjetničkog ureda M.I.M. kako mi je Mucnik oporučno ostavio veliki radni stol i kožnu fotelju.

Tomo mi je već sutradan pojasnio kako je Mucnik prije nekoliko mjeseci pronađen mrtav u vili.

Ležao je u onoj sobi tko zna koliko dugo. Na stolu je nađena njegova, vlastoručno potpisana oporuka s potpisima dvojice svjedoka, susjeda, koji su samo pripomenuli poslije kako je Mucnik tada izgledao dobro. Vilu je Mucnik ostavio mjestu, neka rade s njom što žele, namještaj ostavlja župniku a stol i fotelju meni.

Idući mjesec dostavljen je na moju adresu, uredno i propisno zaštićen, zapakirani radni stol i kožna fotelja. Uistinu, dobro mi je došao. U gornjoj desnoj ladici pronašao sam omotnicu s mojim imenom. Iskreno, očekivao sam tako nešto.

Poštovani mladi gospodine!

Slobodan sam bio darovati Vam ovaj veliki radni stol i kožnu fotelju. Njima sam jedino i uvijek vjerovao. Kada bi stol mogao govoriti ispričao bi Vam moju pravu i jedinu povijest a fotelja bi to sve potvrdila, dok sam ja sve to skupa izmiješao i niti sam više ne znam što je istina a što je laž. Možda Vam stol i fotelja pomognu u Vašoj karijeri, vjerujte, ni Vas neće nikada izdati. S poštovanjem!

Viktor Mucnik

U idućim sam se godinama posve posvetio životu i radu Viktora Mucnika, pretražujući po brojnim javnim i tajnim arhivama, razgovarajući s mnogima, kupujući informacije, razmjenjujući ih...

Nakon četiri godine objavio sam na više stotina stranica knjigu pod naslovom ENIGMA MUCNIK o tajanstvenom životu Viktora Mucnika, ambiciozna provincijalca, talentiranog organizatora, hladnokrvnog egzekutora, čovjeka s glavom u oblacima i s nogama na zemlji, oponenta, rivala, žrtve, stradalnika, zaboravljenom imenu, znajući jako dobro kako je prava istina o tome čovjeku još uvijek dobro skrivena, gotovo posve nepoznata a jedino veliki radni stol i kožna fotelja znaju tko je bio on uistinu.

Miroslav Pelikan